

YAPISI BAKIMINDAN FİLLER

Fiiller, yapım eki alıp almamasına ve birden fazla sözcükten oluşup oluşmamasına göre üçe ayrılır.

1)Basit Fiiller 2)Türemiş Fiiller 3)Birleşik Fiiller

1. **Basit Fiil:** Yapım eki almamış, tek kelimeden oluşan fiillerdir.

Örnek: alalım, bilmeyiz, okusanız, getirmiş ...

❖ Kip ekleri, ek fiil ekleri ve kişi ekleri çekim eki olduğu için sadece bunları alan fiiller basit fiildir.

Örnek:

Al – mış – lar	Gel –ecek – ti–	niz
Fiil Kip Kişi	Fiil Kip Ek fiil	Kişi

Etkinlik: Aşağıda her sıra iki tane basit fiil vardır. Bulduğunuz basit fiilleri işaretleyiniz.

Açmışlar

Bulunmuş

Alacaksın

Getirin

Açmışlar

Sıraladık

Kararıyor

Baktık

Sanmışsınız

Çürümüş

Miyavladı

Bırakmalı

Deniyoruz

Savrulmuş

Tatsanız

Yıkayacak

Bilesiniz

Durdurun

Gidedur

Konuşalım

Verirdi

2. **Türemiş Fiil:** İsim ya da fiil köklerine fiil yapım eki getirilerek oluşturulan sözcüklere türemiş fiil denir

Örnekler: boyattı, yazdırmış, durakladık, susadı ...

Etkinlik: Aşağıda cümlede kullanılan fiillerin yapıca basit olanlarını işaretleyiniz.

☐ Kardeşim akşam eve geç gelmişti.

☐ Teknemiz sahilden epeyce uzaklaşmıştı.

☐ Size verdiğim süre epeyce azaldı.

☐ Dün akşam yüz sayfa kitap okudum.

☐ Artık olayı tatlıya bağlayalım mı?

☐ İşe dalınca masadaki çay soğumuş.

☐ Bu çocuk tıpkı annesine benziyor.

☐ Uzun süredir kendini epeyce özlettin.

☐ Yarın sinemaya birlikte gidelim mi?

☐ Bu mahallede yaklaşık on yıldır oturuyoruz.

☐ Konuyu daha önce size anlattım gençler.

☐ Yaşlı adam yavaş yavaş yolun karşısına geçti.

☐ Sanırım otobüse yetişebileceğiz.

☐ Çocuklar lütfen köpeği kızdırmayın!

☐ Keşke bana birazcık güvenseniz!

3. Birleşik Fiil: Bir eylemi karşılamak için iki sözcüğün bir araya getirilmesiyle oluşur.

- Birleşik fiillerin bazıları bitişik, bazıları da ayrı yazılır.
- Birleşik fiiller üç farklı yolla oluşur.

a) Yardımcı Fiile Oluşmuş Birleşik Fiiller: Bir isim ve bir yardımcı fiille (et-, ol-, kıl-, eyle) oluşan birleşik fiilleridir.

Örnekler: sabır et, pişman olmak, firar eylemek

Uyarı: "et-, ol-" yardımcı fiilleri bazen tek başına kullanılır. Bu durumda yardımcı fiil olmazlar.

Örnekler:

- Az önce seni soranlar oldu.
- Bütün bunları kendim ettim.

Uyarı: Yardımcı eylemle kurulan birleşik fiillerde ses düşmesi veya ses türemesi olursa bitişik yazılır. Aksi durumda ayrı yazılır.

Örnekler:

His etmek → Yanlış
Hissetmek → Doğru

Ses türemesi olmuş.

Şükür etmek → Yanlış
Şükretmek → Doğru

Ses düşmesi olmuş.

b) Anlamca Kaynaşmış Birleşik Fiiller: En az iki sözcüğün genellikle gerçek anlamından uzaklaşarak kaynaşması sonucu oluşan fiillerdir.

- Deyimlerin çoğu anlamca kaynaşmış birleşik fiildir.

Örnekler:

- Artık olanlardan ders almalısın. (ders almak)
- Sorulara şöyle bir göz gezdirdim. (göz gezdirmek)
- İtiraz için mahkemeye başvurduk. (başvurmak)

c) Kurallı Birleşik Fiiller : İki fiilin bir araya gelerek oluşturduğu fiillerdir. Bu fiiller bitişik yazılır. Dörde ayrılır.

I. Yeterlik Birleşik Fiili: Fiile "-ebil" getirilerek yapılır. Cümleye "gücü yetme, rica, başarma, ihtimal" gibi anlamlar katar.

Örnek: yap**abil**mek, anlat**abil**mek, çiz**ebil**mek

II. Tezlik Birleşik Fiili: Fiillere "iver" getirilerek yapılır. Cümleye "çabukluk, beklenmezlik, aniden" gibi anlamlar katar.

Örnek: gel**iver**di, tut**uver**miş, at**iver**se

III. Sürerlik Birleşik Fiili: Fiillere " edur, -ekal, -egel" getirilerek yapılır. Cümleye " devam etme" anlamı katar.

Örnek: gid**edur**un, bak**akal**mış, sü**regel**di

IV. Yaklaşma Birleşik Fiili: Fiillere "-eyaz" getirilerek yapılır. Cümleye "neredeyse, az kalsın" gibi anlamlar katar.

Örnek: düş**eyaz**dı, ö**leyaz**mış

Etkinlik : Şiirlerdeki türemiş fiilleri altındaki noktalı yerlere yazınız.

Gündüzler size kalsın, verin karanlıkları!
Islak bir yorgan gibi, sımsıkı bürüneyim;
Örtün, üstüme örtün, serin karanlıkları.

1

.....

Şaşırdım kaldım nasıl atsam adım;
Gün kasvet gece kasvet.
Bulutlar, sisler içinde bunaldım;
Gök mavisine hasret.

2

.....

Yağız atlar kişnedi, meşin kırbaç şakladı,
Bir dakika araba yerinde durakladı.
Neden sonra sarsıldı altımda demir yaylar,
Gözlerimin önünden geçti kervansaraylar...
Gidiyordum, gurbeti gönlümle duya duya,
Ulukışla yolundan Orta Anadolu'ya.

3

.....

Etkinlik: Aşağıda birleşik fiillerin çeşitlerini alttaki kutucuklara işaretleyiniz.

1. Epey sonra o da burayı terk edecek.
2. Başkan, maçı kazanınca kesenin ağzını açtı.
3. Yorulduysan kitabı ben okuyabilirim.
4. Çocukların ardından bir süre bakakaldım.
5. Tanıştığımıza ben de memnun oldum
6. Geliverin de işi bir an önce bitirelim.
7. Sıcak köfteri görünce ağzım sulandı.
8. Bizimle pek ilgilenmeyeceğini öngörüyorum.
9. Sen arkadaşlarına karşı bencillik ediyorsun.
10. Çocukları için yıllarca saçını süpürge etti.
11. Benden sonra konuyu sen de anlatabilirsin.
12. Sen de çok çabuk sinirleniveriyorsun!

☐ Kurallı Birleşik ☐ Yardımcı Fiil ☐ Anlamca Kaynaşmış

Etkinlik: Aşağıdaki fiillerin yapısını karşısındaki noktalı yere yazınız.

- Çocuk bir süredir anlamsızca bakıyordu.
- Ben de sizinle gelebilir miyim?
- Eve giderken önümüze araç çıkıverdi.
- Niçin gelirken bana haber vermediniz?
- Birkaç gündür nedense yüzü asıktı.
- Kardeşim dün gece aniden hastalandı.
- Televizyonun karşısında uyumuşum.
- Bahçeye çukur açmamda ban yardım etti.
- O, bu saatte kolay kolay kalkmaz
- Bu şekilde asla bir sonuca varılamaz.
- Çocuğun o halini görünce içim burkuldu.
- Kırılan gözlüğümü dün tamirciye verdim.
- Gönderdiğim yazıya bir göz atmalısın.
- İşlerimiz kısa bir sürede halloldu.

Etkinlik: Aşağıda boş bırakılan yerleri uygun sözcük veya sözcük grubu ile tamamlayın.

1. Fiiller yapıları bakımındanayrılır.
2. Yapım eki almış fiillere.....fiil denir.
3. fiillerin yapısında değişiklik yapmazlar.
4. Sadece kip ve kişi almış fiillerfiildir.
5. "et, ol, kıl" gibi yardımcı fiilleri alan sözcüklerfiil olurlar.
6. "Çocuğu erken yatırdı." cümlesindeki altı çizili fiil yapıca fiildir.
7. "yapıver, bakakal, düşeyaz" gibi fiiller birleşik fiildir.
8.birleşik fiili cümleye "neredeyse, az kalsın" gibi anlamlar katar.
9. anlamca kaynaşmış birleşik fiillerdir.
10. Kip ve kişi eklerinde olduğu gibieki de yapıyı değiştirmez.

birleşik

yaklaşma

Üçe

türemiş

ek fiil

kip ve kişi

tezlik

basit

deyimler

kurallı

Uzanıverse gövdem, taşlara boydan boya;
Alsa buz gibi taşlar alnımdan bu ateşi.
Dalıp, sokaklar kadar esrarlı bir uykuya,
Ölse, kaldırımların kara sevdalı eşi...

1) Aşağıdaki cümlelerin hangi dizesinde birleşik fiile örnek vardır?

- A) I B) II C) III D) IV

Yaşlı adam uzun bir süredir burada bekliyordu. Sanki biraz morali bozulmuştu. Yanına yaklaşıp sordum. Amcaya yardıma ihtiyacın var mı? Hayır, evladım dedi.

2) Bu parçada aşağıdakilerin hangisinin birden fazla örneği vardır?

- A) Basit fiil
B) Türemiş fiil
C) Anlamca kaynaşmış birleşik fiil
D) Yardımcı fiille oluşmuş birleşik fiil

Yetkililer, yarından itibaren havanın soğuyacağını duyurdu. Neyse ki babamın sözünü dinleyip sobayı

I sökmemiştik. Zaten annem de bazı günler sobada

II ekmek yapıverirdi. Akşam olunca hep birlikte

III sobanın etrafında sohbet ederdik.

IV

3) Numaralanmış sözcüklerin yapılarıyla ilgili olarak aşağıdakilerin hangisi yanlıştır?

- A) I numaralı sözcük yapıca türemiş fiildir.
B) II numaralı sözcük basit fiildir.
C) III numaralı sözcük anlamca kaynaşmış birleşik fiildir.
D) IV numaralı sözcük yardımcı fiile oluşmuş birleşik fiildir.

4) Şiirde kaç tane birleşik fiile örnek vardır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

Yapım eki alan fiillere türemiş fiil denir. Örneğin, " kız-" fiili yapıca basitken "kızart-" fiili yapım eki aldığı için türemiştir.

5) Aşağıdaki cümlelerin hangisinde türemiş fiile örnek vardır?

- A) Saat tam 16.00'da orada olmalıyız.
B) Bu üründen ben de on tane istiyorum.
C) Adam, kısık bir sesle şoföre seslendi.
D) Daha öne de bunu konuşmuştuk.

Buradaki işimiz şimdilik bitiyor.

6) Aşağıdakilerin hangisinde bu dizelerdeki altı çizili fiil ile yapıca özdeş bir fiil kullanılmıştır?

- A) Aynı soruyu ikinci kez soruyorsun.
B) Sen de her işe dudak büküyorsun.
C) Mağazalar fiyatları düşürmüşler.
D) Araçların birçoğu kazadan dolayı sıralanmıştı.

	Fiiller	Basit	Türemiş	Birleşik
1.	yürüyoruz	x		
2.	uyumuşlardı		x	
3.	oynadık		x	
4.	görebilmiş			x

Yukarıdaki tabloda hangi fiilin yapısı yanlış işaretlenmiştir?

- A) yürüyoruz B) uyumuşlardı
C) oynadık D) görebilmiş

Basit

Türemiş

Birleşik

Simay, yukarıdaki kutucukların içine sırasıyla uygun fiil örneği yazacaktır.

7) Buna göre aşağıdaki hangi fiilleri sırasıyla yazmalıdır?

- A) yerleştiler - başladı - yardım etti
B) satmışlar - kırılmış - beklemiyordu
C) biliyoruz - tutmuşlar - sürebildik
D) inmeliyiz - havladı - hissettim

İrfan ASLAN